

KALTININKO ABEJONĖ DĖL NUSIKALSTAMOS VEIKOS APLINKYBIŲ IR JOS
BAUDŽIAMASIS TEISINIS VERTINIMAS

Skirmantas Bikelis *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 84
Elektroninis paštas skirmantopastas@takas.lt*

Pateikta 2007 m. birželio 14 d., parengta spausdinti 2007 m. rugpjūčio 17 d.

Santrauka. Straipsnyje analizuojama Lietuvos baudžiamosios teisės teorijoje ligi šiol dar nenagrinėta sąvoka – kaltininko abejonė dėl jo padarytos nusikalstamos veikos aplinkybių. Atskleidžiamas jos turinys, nagrinėjama šios sąvokos reikšmė nustatant kaltininko kaltės formą. Pastebima, kad dabartinėje Lietuvos teismų praktikoje ir užsienio (Vokietijos, anglų-amerikiečių) baudžiamojoje teisėje kaltininko abejonė vertinama iš esmės skirtingai. Autorius nagrinėja šių pozicijų argumentus ir prieina prie išvados, kad užsienio autorių pozicija, kad abejonė yra suvokimo atmaina, galinti būti netiesioginės tyčios požymiu, yra tiek psichologiniu, tiek norminiu atžvilgiu pagrįstesnė. Kartu teikiami pasiūlymai tobulinti galiojančio baudžiamojo įstatymo nuostatas, kad siūloma pozicija būtų efektyviai įdiegta Lietuvos baudžiamojoje teisėje.

Pagrindinės sąvokos: faktinių aplinkybių suvokimas, abejonė dėl faktinių aplinkybių, netiesioginė tyčia, formali nusikalstamos veikos sudėtis.

1. ĮŽANGA

Iš Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 15 straipsnio išplaukia, kad faktinių nusikalstamos veikos aplinkybių suvokimas yra būtinas kaltininko tyčios intelektualinio momento požymis¹. Atitinkamai, kaltininkui nesuvokus nors vieno objektyvaus nusikalstamos veikos požymio, aprašyto jam inkriminuojamo BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies) dispozicijoje, jo kaltės forma inkriminuojamos sudėties atžvilgiu gali būti nebent nusikalstamas nerūpestingumas (BK 16 str. 3 d.). Teismų praktikoje neretai pasitaiko situacijų, kad kaltininkas turi neišsamią informaciją apie daromą nusikalstamą veiką, tam tikras jos faktines aplinkybes. Pavyzdžiui, paprašytas nepažįstamojo, vykstantis per valstybės sieną asmuo už atlygį priima į savo

bagažą paketą. Jis įtaria, kad pakete gali būti psichotropinių medžiagų, tačiau tiksliai šito nežino. Jis neatmeta galimybės, kad tai gali būti ir kitokie daiktai (medžiagos), kurias nepažįstamas su jo pagalba nori perduoti į paskirties vietą. Nustačius, kad pakete esama psichotropinių medžiagų, kyla klausimas – ar sulaukytasis paketo gabentojas suvokė jam inkriminuojamos psichotropinių medžiagų kontrabandos (BK 199 str. 2 d.) vieną iš faktinių aplinkybių – dalyką. Nuo atsakymo į šį klausimą priklauso jo elgesio kvalifikacija – jeigu sulaukytojo įtariamą (abejonę), kad jis gabeno psichotropines medžiagas, prilygintume šios aplinkybės suvokimui, būtų galima galvoti apie tyčios kontrabanda gabenti psichotropines medžiagas nustatymą ir kaltinimo pagal BK 199 straipsnio 2 dalį pagrindimą. Jeigu abejonę dėl nusikalstamos veikos dalyko prilyginame dalyko nesuvokimui, nebūtų galima inkriminuoti BK 199 straipsnio 2 dalies, nes kontrabanda, padaryta dėl nusikalstamo nerūpestingumo, pagal BK yra nebaudžiama (BK 16 str. 4 d.). Situacijos, kai kaltininkas abejoja dėl nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių, yra gana dažnos teismų praktikoje, tad jų vertinimo problema yra labai aktuali. Kita vertus, teoriniu lygiu Lietuvoje ji dar nebuvo iškel-

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedros lektorius.

¹ Plačiau apie tai žr.: **Bikelis S.** Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas tyčioje // *Jurisprudencija*. 2004. T. 60 (52). P. 63–73; **Bikelis S.** Nusikalstamos veikos neteisėtumo suvokimo samprata ir jo baudžiamoji teisinė reikšmė // *Jurisprudencija*. 2006. T. 7 (85). P. 57–63.

ta ir nagrinėjama. Tad šio straipsnio tikslas yra užpildyti Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinos ir teismo aiškinimo spragą: atskleisti kaltininko abejonės dėl nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių sampratą ir taikant lyginamąjį, sisteminių, lingvistinių ir teisinės tvarkos norminių metodą pateikti rekomendacijas dėl šios baudžiamosios teisinės sąvokos reikšmės (vertinimo) nustatant asmens kaltės formą.

2. KALTININKO ABEJONĖS DĖL NUSIKALSTAMOS VEIKOS APLINKYBIŲ SAMPRATA

Nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių suvokimas priklauso nuo daugelio įvairių prielaidų (sąlygų). Kaip, pavyzdžiui, pasamdytas vairuotojas gali suvokti kontrabandos dalyką, kad jis, pateiktu mikroautobusu važiuodamas paimti prekių į kitą valstybę, gabena 1,5 tonos spirito? Viena pagrindinių prielaidų – galimybė faktinę aplinkybę suvokti tiesiogiai (jutimiškai). Jeigu spirito krovinyje nėra paslėptas, jis skleidžia specifinį, lengvai atpažįstamą kvapą, galima daryti išvadą, kad vairuotojas suprato, kad gabena spirito krovinį, nebent būtų nustatyti vairuotojo uoslės sutrikimai ir būtų nepaiešta versija esą jis net nežvilgtelėjęs į krovinių skyrių. Kita vertus, jutiminis suvokimas nėra vienintelis būdas suvokti faktinę aplinkybę. Apie krovinį vairuotojas gali sužinoti remdamasis veikos aplinkybių visuma: gauta žodinė arba rašytinė informacija (jeigu, nors kontrabandos bylose tai retas atvejis, jis būtų užsakovo informuotas apie krovinį, jo pobūdį), savo kaip vairuotojo patirtimi (iš mikroautobuso važiavimo ypatumų nustatydamas, kad transporto priemonė yra pakrauta), savo gyvenimiška patirtimi (matydamas, kad jam nurodoma nesilaikyti muitinio patikrinimo procedūrų) ir kita.

Esant palankioms faktinės aplinkybės suvokimo sąlygoms asmuo gali ją visiškai aiškiai suvokti. Jeigu visos sąlygos yra nepalankios, asmuo aplinkybės nesuvokia. Kai asmuo apie tam tikrą faktinę aplinkybę gauna neišsamią arba prieštaringą informaciją (pvz., jis mato (jaučia) krovinį mikroautobuse, bet užsakovas jam paaiškina, kad krovinyje yra ne spiritas, o kitokie produktai), kaip dažnai ir pasitaiko, asmuo nėra tikras dėl tam tikros aplinkybės, tačiau taip pat negalima teigti, kad jis visiškai nesuvokė faktinės aplinkybės. Tokiu atveju asmuo, darydamas veika, abejoja dėl aplinkybės, tik įtaria ar mano ją egzistuojant, laiko ją galima.

Tokios situacijos ypač būdingos kontrabandos, taip pat neteisėto narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimo bylose²; nepilnamečio asmens išžaginimo ar seksualinio prievartavimo (taip pat sveikatos sutrikdy-

² Kaip yra pažymėjęs JAV Aukščiausiasis Teismas byloje *United States vs. Jewell*, neteisėtoje narkotikų apyvartoje yra būdinga praktika, kad asmenys (vadinamieji „mulai“), nepažįstamų asmenų paprašyti už atlygį į nurodytą vietą pergabenti pakuotę, krepšį ar pervaryti automobilį, vengdami galimos atsakomybės už viduje galimai paslėptų narkotinių medžiagų gabenimą, norėdami likti nekaltais tarpininkais, stengiasi per daug neklusinėti apie gabenamo daikto turinį, o užsakovai nėra linkę jo atskleisti [1, p. 2249]. Kaip rodo teismų praktika, Lietuva šiuo atžvilgiu taip pat nėra išimtis.

mo, nužudymo) bylose, kai kaltininkui apie aukos amžių sunku vienareikšmiškai spręsti iš jos išvaizdos; pagrobimo bylose, kai kaltininkas negali tiesiogiai matyti visų grobimo dalykų, bet, remdamasis gyvenimiška patirtimi, gali numanyti apie jų buvimą (kai grobiamas automobilis, drabužis, rankinė ar piniginė su juose esančiais daiktais, tarp kurių gali būti ir vagystės ar plėšimo dalyku negalinčių būti daiktų, pvz., kreditinė kortelė, asmens dokumentai ir pan.).

Asmens abejonė gali būti labai įvairaus laipsnio – priklauso nuo aplinkybės suvokimo prielaidų teikiamos informacijos išsamumo bei prieštaringumo. Gali būti didelio laipsnio abejonė, artima visiškai aplinkybės nesuvokimui, taip pat menko laipsnio abejonė, artima įsitikinimui dėl faktinės aplinkybės ir įvairūs tarpiniai abejonės laipsniai.

3. ABEJONĖS VERTINIMAS DABARTINĖJE LIETUVOS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

Lietuvos baudžiamajame įstatyme abejonės ar jai sinonimiškos sąvokos (įtarti, laikyti galimu) nėra vartojamos. BK 15 straipsnyje minima tik sąvoka „suvokė“. Ar ši sąvoka apima kaltininko abejonę dėl tam tikros aplinkybės, ar ne? Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje, kaip ir BK, abejonės sąvoka iš esmės neminama ir jos santykis su suvokimo sąvoka nenagrinėjamas. Galima paminėti nebent tai, kad prof. V. Piesliakas faktinių aplinkybių suvokimą aiškina kaip „aiškų [aplinkybės] išsivaizdavimą“ [2, p. 344]. Galima daryti prielaidą, kad profesorius suvokimą sieja tik su įsitikinimu (žinojimu), o abejonės nelaiko suvokimo atveju.

Lietuvos teismų praktikoje situacija iš esmės yra tokia pati kaip ir doktrinoje. Vartojamos tik suvokimo kraštutinumus žyminčios sąvokos: „žinojo (suprato)“, žyminti maksimalaus tikrumo suvokimą, ir „nežinojo (nesuprato)“, žyminti visišką aplinkybės nesuvokimą. Tarpinių sąvokų (įtarė, manė, abejojo) teismai beveik nevartoja. Ar tai reiškia, kad iš tikrųjų daugeliu atvejų kaltininkai arba tikrai žino apie nusikalstamos veikos faktines aplinkybes, arba apie jas visai nežino? Mančiau, kad ne. Lietuvos teismų nagrinėtų baudžiamųjų bylų analizė leidžia spręsti, kad galbūt ne daugeliu atvejų, bet gana dažnai kaltininkai nusikalstamos veikos darymo metu nėra tikri, tik įtaria esant vieną ar kitą nusikalstamos veikos aplinkybę (ypač anksčiau išskirtų kategorijų bylose). Taigi tai, kad abejonę apibūdinančios sąvokos nevartojamoms teismų praktikoje, manytina, paaiškina tik ta aplinkybė, kad šios sąvokos neminimos nei BK, nei doktrinoje, tad jų paprasčiausiai nėra tarp teismų vartojamų teisinių terminų.

Kaip teismų praktikoje vertinami abejonės atvejai? Kuriai iš teismų vartojamų sąvokų – žinojimu ar nesuvokimui – jie prilyginami? Daugeliu atvejų teismai faktinės aplinkybės suvokimą sieja tik su žinojimu, kaltininko abejonę ar įtarimą dėl aplinkybės prilygindami jos nesuvokimui. Daugelyje baudžiamųjų bylų teismai sąvokas „žinojo“, „suprato“ vartoja kaip suvokimo sinonimą. Kartais net pabrėžiama, kad faktinės aplinkybės suvokimas gali būti nustatytas tik nustatčius absoliutų

kaltininko įsitikinimą dėl tam tikros aplinkybės. Pavyzdžiui, priimant išteisinamuosius nuosprendžius ar perkvalifikuojant nusikalstamas veikas vartojamos tokios formuluočės kaip „nėra neginčytinų įrodymų, patvirtinančių, jog teisiamasis *besąlygiškai žinojo*, kad nukentėjusioji nepilnametė“ [3], „nėra pakankamo pagrindo teigti, kad kaltinamasis A. B. nusikaltimo darymo metu *tvirtai žinojo* nukentėjusiosios I. M. amžių“ [4] (abiejose citatose tekstas išskirtas – *autoriaus pastaba*).

Teismų praktikoje pasitaiko ir kitokių formuluočių, rodančių suvokimo tapatinimą žinojimui. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2001 m. birželio 5 d. nutartyje padarė išvadą, kad „Išnagrinėti įrodymai leidžia tikrai padaryti prielaidą apie tai, jog A. K. žinojo, kad įgyja, gabena ir platina narkotines medžiagas, o A. Č. – įgyja ir gabena narkotines medžiagas, turėdamas tikslą jas platinti, tačiau apkaltinamasis nuosprendis spėjimais negali būti grindžiamas“ [5]. Šioje byloje teismas sprendė, ar kaltininkas *žinojo*, kad voke, kurį jį nustačius asmuo paprašė perduoti kalnui asmeniui, esama narkotinės medžiagos. Paneigęs tokią galimybę teismas nusprendė, kad nuteistieji neturėjo tyčios neteisėtai gabenti ir platinti narkotines medžiagas. Teismas net nesvarstė, ar turimi duomenys neleistų padaryti tvirtos išvados, kad kaltininkas, nors užtikrintai ir nežinojo, bet gana dideliu laipsniu įtarė, kad voke esančios medžiagos yra narkotinės. Taigi, kaip matome, teismų praktikoje abejonės ar kaltininko įtarimo dažniausiai nepakanka, kad teismas pripažintų aplinkybę kaltininko suvokta. Atitinkamai asmens abejonė dėl nusikalstamos veikos faktinės aplinkybės pagal Lietuvos teismų praktikoje nusistovėjusį požiūrį paprastai šalina kaltininko tyčinę kaltę.

Kaip itin retą atvejį, kai teismų praktikoje (tiesa, metodinio pobūdžio apžvalgoje) kaltininko abejonė buvo prilyginta suvokimui ir pripažinta pakankama tyčinės kaltės prielaida, galima paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimu Nr. 46 patvirtintą teismų praktikos baudžiamosiose bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei apžvalgą, kurioje pažymėta: „Jei kaltininkas (...) suvokė, kad gyvybė nukentėjusiajam bus neišvengiamai ar galimai atimta itin žiauriai, kankinančiai ir sąmoningai pasirenka tokį gyvybės atėmimo būdą, veika kvalifikuojama pagal šį [BK 129 str. 2 d. 6 p. – *autoriaus pastaba*] punktą“ [6]. Suvokimas, kad nužudymo būdas yra ar bus neišvengiamai žiaurus, yra šios aplinkybės (būdo žiaurumo) žinojimas. Suvokimas, kad nužudymo būdas yra ar bus galimai žiaurus, yra tik įtarimas ar manymas dėl šios aplinkybės, bet ne jos tikras žinojimas. Taigi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nuomone, atvejai, kai kaltininkas nėra įsitikinęs dėl nužudymo būdo žiaurumo, vis dėlto turėtų būti kvalifikuojami kaip tyčinis nužudymas itin žiauriai, o ne kaip paprastas tyčinis nužudymas.

4. ABEJONĖS VERTINIMAS UŽSIENIO VALSTYBIŲ BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

Skirtingai nei Lietuvos, užsienio šalių baudžiamajoje teisėje „abejonės“, „įtarimo dėl aplinkybės egzista-

vimo“ sąvokos yra plačiai vartojamos baudžiamajoje teisinėje kalboje. Be to, jų baudžiamasis teisinis vertinimas (reikšmė nustatant kaltininko kaltės formą) ganėtinai skiriasi nuo to vertinimo, koks dominuoja Lietuvos teismų praktikoje.

Tiesa, tai labiau pasakytina apie anglų-amerikiečių bei vokiškajai baudžiamosios teisės mokyklai priklausančias valstybes. Šiuolaikinės Rusijos, taip pat tarybinėje baudžiamajoje teisėje padėtis aptariamam klausimui yra (buvo) panaši į Lietuvos. Rusijos BK, daugelyje monografijų, vadovėliuose vartojamos tik suvokimą apskritai, visišką suvokimą arba nesuvokimą apibūdinančios sąvokos, neminint tarpinio pobūdžio suvokimo atvejų. Tik pavieniai autoriai atkreipia dėmesį, kad asmens suvokimas ne visuomet pasiekia žinojimo lygį [7, p. 576, 586; 8, p. 79–81, 135; 9, p. 60,61; 10, p. 46, 81,94; 11, p. 181], o iš jų tik keli (G. Zlobin, B. Nikiforov, S. Borodin) pateikia siūlymus, kaip vertinti tokius atvejus. Šie siūlymai atitinka bendrą užsienio valstybėse vyraujančią tendenciją – abejonę laikyti suvokimo atveju, kartu darant išvadą, kad abejonė nebūtinai šalina asmens tyčią. Prof. S. Borodino teigimu, kai nėra kaltininko visiško įsitikinimo dėl nusikalstamos veikos aplinkybės (konkrečiai – dėl nukentėjusiosios nštumo kvalifikuoto nužudymo atveju – *autoriaus pastaba*), tai vertinama kaip netiesioginė tyčia (kaip abejingumas tos aplinkybės atžvilgiu) [8, 135]. Jis taip pat pažymi, kad Rusijos BK 25 straipsnio 3 dalyje įtvirtintame netiesioginės tyčios apibrėžime vartojama konstrukcija „sąmoningai leisti“ reiškia ne ką kita kaip „laikyti galimu“ [8, p. 79], o tai rodo, kad autorius nevisišką suvokimą, kuris gali būti apibūdinamas formuluote „laikyti aplinkybę galima“, yra linkęs sieti su netiesiogine tyčia. Prie tokios pačios išvados analogiškai argumentuodami prieina ir G. Zlobinas bei B. Nikiforovas [11, p. 181].

Abejonę suvokimo atveju laikė ir ikirevoliucinės Rusijos baudžiamosios teisės profesorius N. Tagancevas. Jo nuomone, „ir nežinojimas, ir klydimas rodo tikrovės suvokimo nebuvimą; dėl to jiems negali būti prilyginamas abejonės dėl to, ką asmuo daro, atvejis, kai tai, kas numanoma, ir tai, kas realizuojama, pasirodo esą vienas ir tas pats, bet veikiantysis veikimo metu nebuvo tikras, abejojo dėl savo prielaidų tikrumo“ [12, p. 232].

Vokietijos baudžiamajoje teisėje abejonė vieningai nelaikoma klaida dėl faktinės aplinkybės (jos nesuvokimu), bet suprantama kaip aplinkybės suvokimo atmaina [13; 14, p. 156; 15, p. 307; 16, p. 257]. Vertinant kaltininko abejonę dėl faktinės nusikalstamos veikos aplinkybės laikoma, kad jos pakanka grindžiant netiesioginę tyčią arba nusikalstamą pasitikėjimą (atsižvelgiant į abejonės laipsnį), taip pat ir grindžiant ketinimą (vok. *Absicht*, kitaip dar „pirmojo laipsnio tiesioginę tyčią“) [15, p. 307; 17, p. 372]. Abejonės nepakanka tik grindžiant antrojo laipsnio tiesioginę tyčią, vadinamąjį „žinojimą“ (vok. *Wissentlichkeit* arba *Sicheres Wissen*, lot. *dolus directus II*) [14, p. 156; 17, p. 372; 18, p. 80].

Anglų baudžiamosios teisės doktrinoje vartojama sąvoka *reckless knowlege*. Ji iš esmės apibūdina abejonę, netvirtą aplinkybės suvokimą. Kaip rašo prof. A. Ašvortas (A. Ashworth) „tai, kas galėtų būti apibūdinta

reckless knowlege, yra, kai kaltinamasis tiki, kad esama rizikos, kad sudėties aplinkybė egzistuoja, ir veikia toliau, prisiimdamas šią riziką“ [19, p. 191, 192].

Nelengva rasti tinkamą *reckless knowlege* termino atitikmenį, kadangi sąvoka *recklessness* reiškia tiek netiesioginę tyčią, tiek nusikalstamą pasitikėjimą (nusikalstamų nuosavybei bylose – net ir didelio nerūpestingumo atvejus). Taigi negalima *reckless knowlege* versti paprasčiausiai kaip „neatsargus žinojimas“. Manychiau, pagal prasmę tiksliau būtų „galimybės suvokimas“ ar „rizikos suvokimas“.

Aplinkybės buvimo rizikos suvokimas, kaip rodo pats jo angliškas terminas, daugeliu atvejų pagrindžia *recklessness* kaltės formą, t. y. vartojant kontinentinės baudžiamosios teisės terminus netiesioginę tyčią ir nusikalstamą pasitikėjimą [19, p. 192]. Kiti anglų baudžiamosios teisės specialistai taip pat pripažįsta, kad ne tik padariniai, bet ir kitos bylos aplinkybės kaltininko gali būti vertinamos tik kaip galimos, ir kad tai paprastai vertintina kaip *recklessness* [20, p. 52, 53]. Analogiška nuostata įtvirtinta ir 1989 m. Teisės Komisijos³ parengto pavyzdinio Baudžiamojo kodekso Anglijai ir Velsui projekto 18 (c) patraipoje: „Asmuo elgiasi „*reckless*“ i) aplinkybės atžvilgiu, kai jis žino, kad yra galimybė (rizika), kad ji egzistuoja arba egzistuos; ii) padarinių atžvilgiu, kai jis žino, kad yra rizika, kad jie atsiras; ir atsižvelgiant į kaltininkui žinomas aplinkybes yra neprotinga prisiimti šią riziką“ [21, p. 153].

JAV Modelinio baudžiamojo kodekso 2.02(2)(c) punkte analogiškai numatyta, kad „asmuo elgiasi *recklessly* objektyvaus nusikaltimo požymio atžvilgiu (ang. *with respect to a material element of an offense*), kai jis sąmoningai neatsižvelgia į reikšmingą ir nepateisinamą riziką, kad objektyvus nusikaltimo požymis egzistuoja (...)“ [22].

Taigi anglų-amerikiečių, kaip ir Vokietijos baudžiamojoje teisėje, kaltininko abejonė vertinama iš esmės taip pat: abejonė yra laikoma suvokimo atmaina ir yra netiesioginės tyčios arba nusikalstamo pasitikėjimo, arba šias abi formas apimančio rizikos suvokimo (*recklessness*) požymis.

5. ABEJONĖS VERTINIMO LIETUVOS BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE PERSPEKTYVOS

Matome, kad vienu iš baudžiamosios teisės klausimų, turinčių esminės reikšmės asmens baudžiamajai atsakomybei, Lietuvos teismų praktika laikosi visiškai kitokios pozicijos nei didžiųjų Vakarų valstybių bei iš dalies Rusijos baudžiamosios teisės doktrina, teismų praktika ir baudžiamieji įstatymai. Kuri pozicija yra pagrįstesnė ir turėtų būti įtvirtinta Lietuvos baudžiamojoje teisėje?

Atsakydamas į klausimą, ar asmens abejonę reiktų prilyginti faktinės aplinkybės suvokimui, ar nesuvokimui, pritarčiau užsienio autorių nuomonei, kad abejonė

yra suvokimo atmaina (forma). Neišsamus suvokimas vis dėlto yra suvokimas, tam tikro laipsnio suvokimas. Bent jau lingvistiniu-loginiu požiūriu nematau jokių argumentų, paremiančių kitoki požiūrį į abejonės ir suvokimo santykį.

Kitas klausimas – gal abejonė ir yra suvokimo atmaina, bet ar jos gali pakakti netiesioginei tyčiai pagrįsti? Kaip matėme anksčiau, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas cituotoje apžvalgoje (cituoti Rusijos (taip pat tarybiniai) autoriai), Vokietijos ir anglų-amerikiečių baudžiamojoje teisėje į šį klausimą atsakoma teigiamai. Manau, tokia nuostata galėtų būti visiškai priimtina Lietuvos baudžiamajai teisei.

Lietuvos baudžiamojoje teisėje netiesioginė tyčia apibūdinama kaip asmens abejingumas [2, p. 357; 23, p. 107; 24, p. 207]. Ne tik žodžių „abejonė“ ir „abejingumas“ sąskambis, bet ir psichologinis asmens psichinio santykio su nusikalstamos veikos požymiais vertinimas, manau, leidžia abejonės atvejus sieti su netiesiogine tyčia. Manau, galima teigti, kad asmuo, kuris abejoja dėl tam tikrų nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių, bet, nepaisydamas jų egzistavimo didelės galimybės (rizikos), vis dėlto realizuoja nusikalstamos veikos sudėtį, parodo savo abejingumą nusikalstamos veikos sudėties realizavimo ir ja saugomų vertybių atžvilgiu. Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje netiesioginė tyčia paprastai siejama su kaltininko abejingumu padariniams [2, p. 357; 23, p. 107; 24, p. 207]. Tačiau, manau, visiškai pagrįsta nuomonė, kad situacija iš esmės nesiskiria, kai kaltininko abejingumas pasireiškia ne padarinių, bet kurio nors kito nusikalstamos veikos objektyviojo požymio atžvilgiu⁴. Pavyzdžiui, kai neinformuotas tarpininkas, nepaisant tam tikrų jam kilusių įtarimų, už atlygį gabena krepšį, nesidomėdamas jo turiniu, manau, yra akivaizdus jo abejingumas vertybėms, saugomoms BK 260 straipsnyje, 199 straipsnio 2 dalyje įtvirtintomis sudėtimis. Jis nežino, ar tikrai krepšyje yra narkotikų ir toli gražu neturi noro, kad taip būtų (tai tik apsunkintų jo galimybes gauti uždarbį, keltų pavojų būti sulaukytam), tačiau susitaiko su rizika, kuri būtina jo tiesioginiam tikslui (uždarbiui) pasiekti. Analogiškai, jeigu žagintojas, nebūdamas tikras dėl aukos amžiaus, jo nesiaiškina, jis parodo abejingumą galimybei, kad bus išžaginta ne subrendusi moteris, bet nepilnametė. Vagis, grobdamas rankinę ar piniginę iš kostiumą vilkinčio praeivio Vilniaus miesto Gedimino prospekte, siekia pagrobti pinigų, tačiau, manau, galima pripažinti, kad jam taip pat yra akivaizdi nemaža tikimybė, kad piniginėje gali būti ne tik pinigų, bet ir banko kortelė. Net jeigu kaltininkas nesiekia pagrobti kreditinės kortelės (apie tai galima spręsti iš to, kad ją pavogtą išmeta), grobdamas rankinę jis sąmoningai realizuoja didelę riziką, kad siekiant jo tiesioginio tikslo (pinigų pagrobimo), bus pasiektas ir šalutinis rezultatas (kortelės pagrobimas), kurio jis galbūt nenori, bet sąmoningai leidžia jam atsirasti, o tai pa-

³ Teisės Komisija – autoritetinga nepriklausoma institucija, įsteigta 1965 m. Anglijos parlamento priimtu Teisės Komisijos aktu, kurios paskirtis – teikti Anglijos ir Velso teisės tobulinimo ir reformavimo pasiūlymus. Žr.: <http://www.lawcom.gov.uk/index.htm> (2006 08 16).

⁴ Kaip jau buvo užsiminta, anglų-amerikiečių ir vokiečių baudžiamojoje teisėje nedaromas skirtumas tarp kaltininko psichinio santykio su padariniams ir su atskira nusikalstamos veikos faktine aplinkybe: padarinių numatymo laipsnis turi tokią pat reikšmę nustatant kaltės formą kaip ir kurios nors kitos faktinės aplinkybės suvokimo laipsnis.

rodo jo abejingumą BK 214 straipsnyje numatytos sudėties realizavimo atžvilgiu. Visais šiais atvejais, nors tai gali neįprastai skambėti Lietuvos baudžiamosios teisės specialistų ausiai (o tai visai nenuostabu, nes nagrinėjama problema teorijoje yra visiškai nauja), manau, visos minėtos nusikalstamos veikos (minėtomis aplinkybėmis) vertintinos kaip padarytos netiesiogine tyčia.

Tiesa, reikia atkreipti dėmesį, kad ne bet kokio laipsnio įtarimas (abejonė) gali rodyti kaltininko abejingumą ir pagrįsti jo netiesioginę tyčią. Iš esmės darydamas analogiją su padarinių numatymo laipsnio reikšme nustatant kaltės formą, manau, asmens abejingumą gali liudyti tik pakankamai didelio laipsnio įtarimas, kad tam tikra aplinkybė egzistuoja. Jei būtų nustatyta, kad kaltininkui buvo kilę tik menki, menkai pagrįsti įtarimai dėl tam tikros aplinkybės egzistavimo, tokio laipsnio abejonė, manytina, labiau derintųsi ne su terminu „abejingai (sąmoningai) leisti, kad būtų realizuota nusikalstamos veikos sudėtis“, o su „lengvabūdišku tikėjimusi, kad nusikalstamos veikos sudėtis nebus įvykdyta“ ir labiau galėtų pagrįsti nusikalstamą pasitikėjimą, bet ne netiesioginę tyčią.

6. NETIESIOGINĖ TYČIA FORMALIOMIS SUDĖTIMIS APRAŠYTOSE NUSIKALSTAMOSE VEIKOSE

Šiame darbe keliama idėja, kad kaltininkui abejojant dėl tam tikrų nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių, jo padaryta nusikalstama veika, neatsižvelgiant į tai, ar ji baudžiamajame įstatyme aprašyta materialia, ar formalia sudėtimi, gali būti vertinama kaip padaryta netiesiogine tyčia. Tai, kaip minėjau, nauja mintis Lietuvos baudžiamajoje teisėje, tačiau pasauliniu mastu taip anaip tol nėra. Anglų-amerikiečių baudžiamajoje teisėje, kaip minėta, *recklessness* kaltės forma, apimanti ir netiesioginės tyčios atvejus, yra galima ir formaliomis sudėtimis aprašytose nusikalstamosiose veikose. Netiesioginė tyčia tokiose nusikalstamosiose veikose vieningai pripažįstama ir Vokietijos baudžiamajoje teisėje. Pavyzdžiui, laikoma, kad tiek nepilnamečio asmens išžaginimo, tiek neteisėto disponavimo narkotinėmis medžiagomis nusikaltimams pakanka netiesioginės tyčios [25, 26]. Rusijos (ir tarybinėje) baudžiamajoje teisėje, kur kaltininko abejonės vertinimo problemai dažnai neskiriama dėmesio, vyrauja nuomonė, kad formaliomis sudėtimis aprašytos nusikalstamos veikos gali būti padaromos tik tiesiogine tyčia [9, p. 34; 10, p. 81; 27, p. 87, 97, 98; 28, p. 318; 29, p. 232]. Tačiau kai kurie autoriai neatmeta ir netiesioginės tyčios galimybes. B. Nikiforovas yra nurodęs, kad tyčią skirstyti į tiesioginę ir netiesioginę galima ir formaliuose nusikalstamų veikų sudėtyse atsižvelgiant į tai, ar aplinkybės, suteikiančios veikai pavojingą pobūdį, kaltininkui yra reikalingos ar nereikalingos (pvz., aukos nepilnamečystė išžaginimo atveju) [30, p. 35]. V. Makašvili (B. Макашвили) netiesioginę tyčią formaliuose sudėtyse išvelgia tais atvejais, kai subjektas nėra tikras, bet mano, kad galbūt veika pasižymi požymiais, apibūdinančiais ją kaip nusikalstamą [31, p. 81]. A. Kozlovas taip pat laikosi nuomonės, kad nėra jokių

kliūčių formaliuose sudėtyse nustatyti netiesioginę tyčią. Jo nuomone, suvokimą galima graduoti laipsniais kaip ir numatymą (jis netgi siūlo atsisakyti suvokimo sąvokos ir vartoti vien numatymo sąvoką) ir teigia, kad veikos požymių numatymas (t. y. suvokimas) gali būti įvairių apibrėžtumo laipsnių, neatsižvelgiant į tai, kokia sudėtimi – materialia ar formalia jos aprašytos. Be to, jis kelia klausimą: jeigu noras yra galimas ne tik padarinių, bet ir pačios veikos atžvilgiu, kodėl analogiškai veikos realizavimo atžvilgiu negalimas sąmoningas leidimas, abejingumas, lengvabūdiškas tikėjimasis? [7, p. 586, 587].

Manau, psichologiniu aspektu netiesioginės tyčios pagrindimas formaliomis sudėtimis aprašytose nusikalstamosiose veikose neturėtų kelti abejonių. Kai kurių mokslininkų teiginius, kad tai yra tiesiog neįmanomas psichinio santykio variantas [27, p. 97], galima lengvai atremti pasitelkus gausius praktinius pavyzdžius. Tačiau ne mažiau svarbus yra formalusis klausimo aspektas – ar Lietuvos Respublikos BK leidžia daryti tokį teisinį vertinimą?

BK 15 straipsnio 3 dalyje pateikiama tik materialiomis sudėtimis aprašytoms nusikalstamosioms veikoms pritaikyta netiesioginės tyčios formuluotė. Netiesioginės tyčios formuluotės formalioms sudėtimis įstatymų leidėjas nepateikė. Susiduriame su baudžiamajojo įstatymo spraga. Ar tai reiškia, kad netiesioginė tyčia formaliomis sudėtimis aprašytose nusikalstamosiose veikose Lietuvos baudžiamajoje teisėje negalima?

V. Piesliakas yra pažymėjęs, kad „kitokios psichinio santykio formos, neatitinkančios tyčios ar neatsargumo definicijų, negali sukelti kaltės baudžiamuoju teisiniu požiūriu“ [2, p. 337]. Taigi profesorius lyg ir laikosi nuomonės, kad tyčios definicijų sąrašas BK 15 straipsnyje yra baigtinis. Galima numanyti, kad tokia išvada tiesiogiai išplaukia iš baudžiamosios teisės principo *nullum crimen sine lege* (nėra nusikaltimo be įstatymo). Iš tokios pozicijos atitinkamai turėtų plaukti, kad asmenys, kurių tvirtu visų nusikalstamos veikos, aprašytos formalia sudėtimi, aplinkybių žinojimo teisme nepavyksta įrodyti, ir nepavyksta įrodyti jų siekio padaryti inkriminuojamą nusikalstamą veiką, turėtų būti išteisinami ar jų nusikalstamos veikos perkvalifikuojamos pagal kitus BK straipsnius.

Formaliai žiūrint ši pozicija yra pagrįsta nepriešingai. Tačiau norminiu, teisinės tvarkos užtikrinimo (baudžiamosios politikos) požiūriu, manau, ji nėra visiškai priimtina.

Kaip pažymi baudžiamosios teisės specialistai, surinkti pakankamai įtikinamus įrodymus, kad kaltininkas buvo tikras dėl visų aplinkybių (ypač tam tikrose bylose, pvz., nepilnamečių išžaginimo) kaltinimui yra labai sunkiai įvykdoma užduotis [1, p. 2236]. Be to, dažnai kaltininkas iš tikrųjų užtikrintai nesuvokia (nežino) (banko kortelių grobimo, kontrabandos, nepilnamečio asmens išžaginimo ir kt. bylose). Kita vertus, kaltininkai, žinantys tokią baudžiamosios teisės nuostatą, abejodami dėl tam tikros aplinkybės yra netiesiogiai skatinami susilaikyti nuo aplinkybių aiškinimosi, vengiant kaltinimo „žinojus aplinkybę“. Tai yra „sąmoningo ak-

lumo“ taktikos, narkotikų kurjeriams ir panašioms asmenims suteikiančios vilčių daug nerizikuojant užsirdbti, pagrindas.

„Sąmoningo aklumo“ (ang. *willful blindness*) taktika plačiai paplito JAV neteisėtoje narkotikų apyvartoje, kai 1970 m. buvo priimtas federalinis Piktnaudžiavimų narkotikais prevencijos ir kontrolės įstatymas, numatantis atsakomybę už „žinomą kontroliuojamos medžiagos importavimą“ ir „žinomą kontroliuojamos medžiagos laikymą su tikslu platinti“. Narkotikų kurjerių taktika neatskleisti užsakymo detalių suteikė jiems ganėtinai patikimą apsaugą nuo baudžiamojo persekiojimo [32, p. 199, 200].

Taigi nepripažįstant netiesioginės tyčios formalioomis sudėtimis aprašytose nusikalstamosiose veikose (kartu laikant, kad kaltininko abejonė negali būti tyčios požymiu) praktikoje realiai galimos tik tokios pasekmės: 1) arba Lietuvos baudžiamoji politika tam tikrų kategorijų bylose tampa labai neefektyvi, daug švelnesnė nei Vakarų valstybių baudžiamoji politika, 2) arba teismai, matydami pavojingos veikos kaltininko išteisinimo pavojų, ima laisviau interpretuoti įrodymus ir daryti išvadas, kad kaltininkas „žinojo“ apie tam tikrą aplinkybę net ir tuomet, kai faktiškai jis jos nežinojo, o tik įtarė ją egzistuojant. Abi išeitys akivaizdžiai pažeistų teisinę tvarką mūsų valstybėje, būtų priešingos teisinės valstybės ir kitiems konstituciniams principams.

Siekiant, kad baudžiamasis įstatymas ir jo aiškinimas atitiktų praktikos realijas ir nevestų prie prieštaringų teisinės tvarkos požymių pasekmių, tinkamiausias sprendimas, manyčiau, būtų pakeisti baudžiamajame įstatyme įtvirtintą netiesioginės tyčios apibrėžimą, kad jis apimtų ir formalioomis sudėtimis aprašytas nusikalstamas veikas. Jis galėtų būti suformuluotas taip: „*Nusikaltimas ar baudžiamasis nusizengimas yra padarytas netiesiogine tyčia, jeigu jį darydamas asmuo suvokė pakankamai didelę požymių, aprašytų nusikalstamos veikos sudėtyje, realizavimo tikimybę*“⁵. Pažymėtina, kad šios nuostatos nereikėtų aiškinti taip, lyg kaltininko suvokimas ar nesuvokimas, kad daromos veikos aplinkybės priklauso tam tikros nusikalstamos veikos sudėčiai, būtų reikšmingas nustatant jo kaltės formą. Nuoroda į nusikalstamos veikos sudėtį tik paaiškina įstatymą aiškinančiam ir taikančiam subjektui, kokias aplinkybes (požymius) turi suvokti tyčia nusikalstamą veiką darančias asmuo.

Kol BK 15 straipsnis nėra pakeistas, aiškinant baudžiamąjį įstatymą, manau, būtų tikslinga BK 15 straipsnyje pateikiamo tyčios definicijų sąrašo nelaikyti baigti-

⁵ Apie tai, kad nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio (t. y. neteisėtumo) suvokimo vieta turėtų būti už tyčios apibrėžimo ribų, plačiau žr.: **Bikelis S.** Nusikalstamos veikos neteisėtumo suvokimo samprata ir jo baudžiamoji teisinė reikšmė // *Jurisprudencija*. 2006. T. 7 (85). P. 57–63. Šiame straipsnyje, deja, nėra vietos netiesioginės tyčios valinio momento („sąmoningo leidimo padariniams kilti“) aiškinimo problemai, todėl tik paaiškinu, kad laikausi pozicijos, kad formuluotės „veikti suvokiant didelę nusikalstamos veikos sudėties realizavimo riziką“ ir „sąmoningai leisti, kad būtų realizuota nusikalstamos veikos sudėtis“ teisiškai reiškia tą patį, tad visiškai nėra reikalo į netiesioginės tyčios apibrėžimą įtraukti abi šias formuluotes.

niu. Teoriniu požiūriu tai diskutuotinas sprendimas, kadangi šiuo atveju kitiems teisinės valstybės principams, kuriems kyla grėsmė dėl esamos padėties, suteikiamas prioritetas prieš minėtą baudžiamosios teisės principą *nullum crimen sine lege*. Tačiau, mano manymu, jeigu jau esame priversti rinktis, tik toks pasirinkimas būtų teisingas.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Kaltininko abejonė dėl nusikalstamos veikos faktinės aplinkybės laikytina faktinės aplinkybės suvokimo atmaina.

2. Kaltininko abejonė dėl nusikalstamos veikos faktinės aplinkybės, jeigu jos laipsnis yra gana nedidelis (kitai tariant, jei aplinkybės egzistavimo tikėtimumo laipsnis suvokiamas kaip gana didelis), gali būti netiesioginės tyčios požymiu, neatsižvelgiant į tai, ar nusikalstama veika baudžiamajame įstatyme yra aprašyta materialia, ar formalia sudėtimi.

3. BK 15 straipsnio 3 dalį siūloma suformuluoti taip: „*Nusikaltimas ar baudžiamasis nusizengimas yra padarytas netiesiogine tyčia, jeigu jį darydamas asmuo suvokė pakankamai didelę požymių, aprašytų nusikalstamos veikos sudėtyje, realizavimo tikimybę*“.

LITERATŪRA

1. **Marcus J. L.** Model Penal Code Section 2.02(7) and Willful Blindness // *The Yale Law Journal*. 1993. Vol. 102.
2. **Piesliakas V.** Lietuvos baudžiamoji teisė. Kn. 1: baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai. – Vilnius: Justicija, 2006.
3. **Vilniaus m.** pirmojo apylinkės teismo byla Nr. 1-557-14/2002, taip pat žr.: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato Teismų praktikos išžaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose apžvalga, patvirtinta 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimu Nr. 49. // *Teismų praktika*. 2004. Nr. 22.
4. **Vilniaus m.** pirmojo apylinkės teismo byla Nr. 100180376/2005.
5. **Lietuvos Aukščiausiojo Teismo** kasacinė byla Nr. 2K-544/2001. Šioje byloje A. K. perdavė A. Č. iš nenustatyto asmens gautą užklijuotą voką, kuriame, jų žiniomis, buvo „metano“, vaistų „Achtifed“ ir kitų daiktų, kad šis voką nugabentų į tuometinę Alytaus griežtojo režimo pataisos darbų koloniją ir perduotų nenustatytam asmeniui. Tačiau vėliau buvo nustatyta, kad šiame voke būta narkotinių medžiagų – heroino hidrochlorido ir kanapių.
6. **Teismų** praktikos bylose dėl nusikaltimų žmogaus gyvybei apžvalga, patvirtinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimu Nr. 46 // *Teismų praktika*. 2004. Nr. 21.
7. **Козлов А. П.** Понятие преступления. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2004.
8. **Бородин С. В.** Преступления против жизни. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.
9. **Ворошилин Е. В., Кригер Г. А.** Субъективная сторона преступления. – Москва: Издательство Московского университета, 1987.
10. **Дегель П. С., Котов Д. П.** Субъективная сторона преступления и ее установление. – Воронеж: Издательство Воронежского университета, 1974.

11. **Злобин Г. А., Никифоров Б. С.** Умысел и его формы. – Москва: Юридическая литература, 1972.
12. **Таганцев Н. С.** Русское уголовное право. Лекции. Часть общая. – Москва: Наука, 1994. Т. 1.
13. **Schönke A., Schröder H., Sternberg-Lieben D.** Strafgesetzbuch. Kommentar. 27. Auflage. 2006. §16 Rn. 4.
14. **Gropp W.** Strafrecht. Allgemeiner Teil. 2. Aufl. – Berlin, New York...: Springer, 2001.
15. **Jescheck H. H. und Weigend T.** Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil. 5. Aufl. – Berlin: Duncker & Humboldt, 1996.
16. **von Liszt F., Schmidt E.** Lehrbuch des Deutschen Strafrechts. – 1. B. – 26. Aufl. – Berlin; Leipzig: Walter de Gruyter, 1932.
17. **Roxin C.** Strafrecht. Allgemeiner Teil. 1. Band 3. Aufl. – München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1997.
18. **Kaufmann Arm.** Der dolus eventualis im Deliktsaufbau. Die Auswirkungen der Handlungs- und Schuldlehre auf die Vorsatzgrenze // Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft (ZStW) 70 (1958), Heft 1.
19. **Ashworth A.** Principles Of Criminal Law. 4th ed. – New York: Oxford University Press. 2003.
20. **Smith J. C., Hogan B.** Criminal Law. 4th ed. – London: Butterworths. 1978.
21. **Omerod. D., Smith J. C., Hogan B.** Criminal Law. Cases and Materials. 9th ed. – New York: Oxford University Press, 2006.
22. http://www1.law.umkc.edu/suni/CrimLaw/MPC_Provisions/model_penal_code_default_rules.htm (2006.04.04).
23. **Lietuvos Respublikos** baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai). – Vilnius: TIC, 2004.
24. **Baudžiamoji teisė.** Bendroji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2001.
25. **Schönke A., Schröder H., Sternberg-Lieben D.** Strafgesetzbuch. Kommentar. 27. Auflage. 2006. § 176 (Sexueller Missbrauch von Kindern), Rn. 10.
26. **Weber K.** Betäubungsmittelgesetz. Verordnungen zum BtMG. Kommentar. 2., neu bearbeitete Auflage. – München: Verlag C. H. Beck, 2003. Rn. 276.
27. **Рапог А. И.** Квалификация преступлений по субъективным признакам. – Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс. 2003.
28. **Курс** уголовного права. Общая часть. Том 1: Учение о преступлении / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой и И. М. Тяжковой. – Москва: ИКД „Зерцало – М“, 2002.
29. **Российское уголовное право.** Общая часть / Под ред. **Наумова А. В.** – Москва: БЕК, 2000.
30. **Никифоров Б. С.** Об умысле по действующему законодательству // Советское государство и право. 1965. No. 6.
31. **Макашвили В.** Понятие умысла в уголовном праве // Вестник отделения общественных наук АН ГрузССР. 1966. No. 6.
32. **Robbins I. P.** Ostrich Instruction: Deliberate Ignorance as a Criminal Mens Rea // The Journal of Criminal Law and Criminology. 1990–1991. Vol. 81. No. 2.

UNCERTAIN KNOWLEDGE OF MATERIAL ELEMENT OF AN OFFENSE AND ITS TREATMENT IN CRIMINAL LAW

Skirmantas Bikelis *

Mykolas Romeris University

Summary

This article discusses the mental state of uncertain (reckless) knowledge of material element of an offense and its treatment in criminal law. The mental state of reckless knowledge is common in criminal cases, especially in cases of smuggling, drug trafficking, sexual coercion and rape of a person under eighteen years of age, pickpocketing and etc. This state of mind is described as situation, when a person receives incomplete or contradictory information about element of an offense but suspects the real facts. However, notion of reckless knowledge of material element of an offense is still unknown in Lithuanian theory of the criminal law. Lithuanian theory of the criminal law operates only with notions of knowledge and ignorance, and also with general notion of perception.

Lithuanian courts do not use notion of uncertain knowledge either. In most cases they treat uncertain knowledge as case of ignorance of a circumstance. In contrast, German, English, American criminal law and some Russian authors treats uncertain knowledge as case of perception, not as ignorance or mistake. This article contends, that this point of view is grounded better.

This article discusses whether uncertain knowledge of circumstance could suffice for dolus eventualis. On the other hand, it is discussed, whether dolus eventualis could suffice conviction for offenses, which have not consequences as their material element (offenses with formal corpus delicti). Lithuanian criminal law traditionally rejects positive answers to these questions. German, most English and American (as far, as question concerns recklessness) and some Russian authors hold opposite point of view. This article contends, that traditional Lithuanian attitude does not hold critic from psychological and normative point of view and should be changed. However Lithuanian Criminal Code does not provide definition of dolus eventualis for offenses with formal corpus delicti, therefore author proposes to fill this gap temporarily by judicial practice and doctrine. The need to supplement Lithuanian Criminal Code with definition of dolus eventualis, applicable for offenses with formal corpus delicti is also highlighted.

Keywords: perception of material element of an offense, uncertain knowledge, dolus eventualis, offense with formal corpus delicti.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Criminal Law, Master in Law, PhD student, Lecturer.